

Оцінка ефективності іноземних інвестицій за формами інвестування

Ефективність іноземних інвестицій не може оцінюватися за допомогою якогось одного показника, особливо коли йдеться про масштабний і складний інвестиційний проєкт. Його вплив проявляється у різних напрямках: на економічний розвиток підприємства та країни – економічна ефективність; на фінансові результати діяльності підприємства – комерційна ефективність, на довкілля – екологічна ефективність; на суспільство – соціальна ефективність. Тому **ефективність іноземних інвестиційних вкладень оцінюється комплексно з урахуванням економічних, фінансових, соціальних, екологічних показників**. Такі критерії дозволяють визначити не лише прибутковість інвестицій, а й їх стратегічний внесок у розвиток підприємства, підвищенню його конкурентоспроможності та стійкості на ринку.

Для інвесторів вирішальне значення має оцінка фінансової ефективності інвестицій, адже саме вона дає змогу отримати відповіді на ключові питання щодо доцільності вкладення коштів у конкретний проєкт. Фінансова (комерційна) оцінка ефективності інвестицій передбачає фінансові результати реалізації інвестиційного проєкту для його безпосередніх учасників [1, с. 7].

Показники ефективності іноземних інвестицій можна згрупувати за змістом такої оцінки (табл.1).

Таблиця 1.

Показники оцінки ефективності іноземних інвестицій

Група показників	Конкретні індикатори	Зміст оцінки / Інтерпретація
Економічна ефективність	Приріст обсягів виробництва; зростання обсягів продажу; рівень зайнятості; приріст ВВП (на макрорівні)	Відображає вплив іноземних інвестицій на економічне зростання підприємства та економіки країни цілому.
Фінансова ефективність	ROI (рентабельність інвестицій); NPV (чиста приведена вартість); PI (індекс прибутковості); IRR (внутрішня норма дохідності); PP (період окупності)	Дозволяє визначити прибутковість, ліквідність і ризикованість інвестиційних проєктів.
Технологічна та інноваційна ефективність	Кількість впроваджених технологічних інновацій; частка високотехнологічного виробництва; обсяг технологічного трансферу	Характеризує вплив іноземних інвестицій на модернізацію виробництва, інноваційність і конкурентоспроможність
Соціальна ефективність	Кількість створених робочих місць; рівень оплати праці; підвищення кваліфікації працівників; соціальні програми	Визначає соціальний внесок іноземних інвестицій у розвиток трудового потенціалу та добробуту населення.
Стратегічна ефективність	Зміцнення позицій на ринку; доступ до нових ринків збуту; підвищення іміджу підприємства; розширення партнерських зв'язків	Показує довгостроковий вплив іноземних інвестицій на стійкість стратегічні переваги бізнесу.
Інституційна ефективність	Рівень регуляторних бар'єрів; стабільність податкового середовища; захист прав власності; якість корпоративного управління	Відображає здатність підприємств ефективно взаємодіяти з інституційним середовищем та іноземними партнерами.
Екологічна ефективність	Зменшення викидів та відходів; енергетична ефективність; дотримання стандартів ESG	Оцінює внесок іноземних інвестицій у забезпечення сталого розвитку.

Джерело: авторська розробка

Методи оцінки ефективності іноземних інвестицій змінюються залежно від форм інвестування, оскільки кожна форма має власні цілі, рівень ризику, очікувану прибутковість та часовий горизонт. Якщо інвестори, які здійснюють вливання прямих інвестицій зацікавлені у довгостроковому інтересі до підприємства шляхом довгострокових вкладень реальних активів та ефективного контролю за реципієнтом, то портфельні інвестори – у тому, аби заробити на різниці між ціною купівлі та продажу цінних паперів у короткостроковій (інструменти грошового ринку) або довгостроковій (боргові зобов'язання та векселі) перспективі без активної участі в управлінні інвестованими суб'єктами господарювання [2]. При цьому методика оцінювання прямих і портфельних інвестицій буде різнитися показниками.

Розглянемо основні підходи до оцінки ефективності за різними формами інвестування (табл.2).

Таблиця 2.

Методи оцінки ефективності іноземних інвестицій залежно від форм інвестування

Форма інвестування	Особливості оцінки ефективності	Основні показники
Прямі інвестиції (створення або придбання підприємства)	Оцінка базується на фінансових результатах діяльності підприємства, вплив на ринок і зайнятість.	ROI, NPV, IRR, PP показники рентабельності капіталу.
Портфельні інвестиції (купівля цінних паперів)	Оцінюється дохідність і ризиковість портфеля, рівень ліквідності та волатильність активів.	Дохідність портфеля, індекс Шарпа, індекс Трейнора, β -коефіцієнт, CAPM, дивідендна дохідність.
Реінвестування прибутку	Ефективність оцінюється через зростання власного капіталу та прибутковість повторних вкладень.	ROE, приріст прибутку, внутрішня норма рентабельності повторних інвестицій.
Кредити та позики іноземним підприємствам	Оцінка зосереджується на своєчасності повернення коштів, процентних виплатах ризику дефолту.	Ставка дохідності кредитний ризик, рівень платоспроможності боржника.
Спільні підприємства	Ефективність визначається співвідношенням внеску та отриманих вигод, а також синергетичним ефектом співпраці.	NPV, IRR, частка прибутку партнера.

Джерело: авторська розробка

Також методи оцінки іноземних інвестицій можуть відрізнятися залежно від організаційної форми господарювання. Згідно законодавства України для розвитку іноземного бізнесу існує дві організаційні форми господарювання [3]: 1) іноземне підприємство, що повністю належить іноземним інвесторам, утворене відповідно до законодавства іноземної держави, філій та представництв, або придбане у власність діючих підприємств повністю; 2) підприємства з іноземними інвестиціями, в статутному капіталі якого іноземна інвестиція становить не менше 10%. Зокрема, для іноземних підприємств, що повністю належать іноземним інвесторам, оцінювання інвестицій зазвичай здійснюється за міжнародними стандартами – з урахуванням глобальних фінансових показників, валютних ризиків, кон'юнктури зовнішніх ринків, а також вимог законодавства країни, де зареєстровано материнську компанію. Тут акцент робиться на міжнародну порівнянність, трансфертне ціноутворення та ефективність використання капіталу у світовому контексті.

Для підприємств з іноземними інвестиціями (де частка іноземного капіталу становить не менше 10%), оцінка ефективності інвестицій здебільшого базується на національних підходах — з урахуванням вимог українського законодавства, податкової системи, бухгалтерських стандартів (П(С)БО або МСФЗ) та локальних економічних умов. У цьому випадку іноземна інвестиція розглядається як складова спільного капіталу, тому враховується співвідношення між українською та іноземною частками участі, розподіл прибутку та ризиків.

Методи оцінки ефективності інвестицій не є універсальними – вони адаптуються й до умов конкретної країни. Найефективнішим підходом вважається комплексна оцінка, що враховує як фінансові, так і інституційні, податкові і навіть культурні чинники, властиві національній економіці.

У розвинених країнах застосовують точні фінансові методи (NPV, IRR, DCF), тоді як у країнах із нестабільною економікою частіше враховують ризики, інфляцію, валютні коливання. Ще однією особливістю є те, що різні ставки податків на прибуток і дивіденди впливають на чисту прибутковість проектів, тому змінюється підхід до розрахунку NPV та IRR. Якщо брати до уваги культурні та управлінські особливості, то слід зазначити, що у деяких країнах пріоритетом є швидка окупність і короткострокова вигода, в інших – стратегічна стабільність і соціальна відповідальність.

Отже, у сучасних умовах ключовою тенденцією стає перехід від кількісної до якісної оцінки іноземних інвестицій, тобто від простого підрахунку обсягів капіталу – до аналізу його реальної віддачі для економіки та суспільства.

Список використаних джерел

1. Однорог М.А. Методика визначення ефективності інвестиційного забезпечення на сучасному етапі. Економіка, фінанси, право. 2009. №11. С. 7-11.
2. Вітер В.А., Цаль-Цалко Ю.С. Сучасний стан і тенденції розвитку іноземного інвестування в економіку України в умовах інтеграції до ЄС. Інвестиції: практика та досвід. 2024. №2. С.168176. DOI: 10.32702/2306 6814.2024.2.168. URL: <https://surli.cc/whnihp>
3. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03. 1996 р. № 93/96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text>